

ТАРИХТЫ ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

*Карсыбаева Ж.А., т.ғ.к.,
Түлегенова А.Ж., г.ғ.м.*

*Е.А. Бөкетов ат. Қарағанды университеті,
Қарағанды қ., Қазақстан*

Қазіргі әлемде адамзат алдында сыртқы ортадағы өзгерістер жағдайында өркениеттің тұрақты дамуын қамтамасыз ету ерекше міндет болып табылады және білімге ерекше рөл беріледі. Қоғамның дамуындағы маңызды фактор-білім беру. Қазіргі уақытта кең (әлеуметтік - саяси) және тар (педагогикалық) жоспарда «реформалардың бағасы» туралы мәселе өткір қойылып отыр.

Тәуелсіз Қазақстан тарихының қысқа кезеңі ішінде біздің республика қоғам өмірінің түрлі салаларында, сондай-ақ білім беру саласында ауқымды реформаларды табысты іске асыратын бәсекеге қабілетті мемлекетке айналды.

Білім беруді реформалау білім берудің барлық деңгейлерін: мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды, орта білімді, жоғары білімді, жоғары оқу орнынан кейінгі білімді қамтитын және үздік әлемдік практикаға сәйкес келетін оқыту жүйесін құруға бағытталған.

Қазақстан Республикасындағы білім беру қазіргі заманғы қоғамды жаңғырту талаптарына сай болуы тиіс. Әлемнің көптеген елдері функционалды біліммен анықталатын білім сапасын бірінші орынға қояды. ҚР-да орта білім берудің теріс факторы ақпараттық жүктеме болып табылады, ол оқыту уәждемесінің төмендеуіне алып келеді. Ал мотивация - тиімді білім беру үдерісінің басты шарты. Сондай-ақ, білім адамның жеке және психикалық қасиеттерін дамытуға емес, ресми нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған.

Формациялық жылжу жағдайындағы қоғам білім беру саласына білім беру қызметтеріне мемлекеттік және әлеуметтік тапсырыстың өзгеруіне байланысты жаңа талаптар қояды. Бұл кадрларды кәсіби даярлауға сұраныс құрылымының өзгеруімен, адамның білім беру тұжырымдамасына көзқарастарының өзгеруімен анықталады. Әлеуметтік-мәдени факторлардан басқа, білім жалпы білімнің білім беру бағдарламасына кіретін материалды шектеу мен таңдауды қажет ететін адамзаттың жиынтық білімінің көшкін тәрізді өсуімен байланысты. Бұл факторлар білім беру саласында осы қарама-қайшылықтарды шешуге тырысатын және қоғамның жаңа қажеттіліктерін қанағаттандыратын әртүрлі әлеуметтік-педагогикалық бастамалардың дамуын ынталандырады. Олардың көпшілігін білім беру технологиясы деп атауға болады.

Білім беру технологиясы білім беру процесіне қатысушылардың функционалды байланысының тәсілі ретінде түсініледі (Н.Г. Алексеев, А.Д. Хорец және т.б.). Біз білім беру және өндірістік технологиялар арасындағы түбегейлі айырмашылыққа назар аударамыз, бұл біз үшін өте маңызды.

Үлкен энциклопедиялық сөздікке сәйкес, «технология (грек тілінен техно- өнер, шеберлік, шеберлік және логия) - дайын өнім алу мақсатында шикізат пен жартылай фабрикаттарды алу, өңдеу немесе қайта өңдеу әдістерінің, тәсілдері мен тәсілдерінің жиынтығы». Басқаша айтқанда, технология - берілген нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік беретін әрекеттер жиынтығы, технологияның тиімділігі анықталады, нәтижені көбейту дәлдігі [2, 33]. Білім берудегі мақсат пен нәтиже - оқушының жеке басын дамыту (оның өмір сүру құндылықтары мен мағыналарына ие болу және осы семантикалық өрістегі жеке және мәдени белсенділікті қамтамасыз ететін тиісті әдістерді игеру деңгейінде), білім беру технологиясы осы нәтижеге қол жеткізуді қамтамасыз етуі керек.

Алайда, мұндай нәтижеге қол жеткізу іс-әрекеттің типтік алгоритмдерін қою арқылы мүмкін емес. Бұл жағдайда нәтиже білім беру жұмыс істейтін құндылық-семантикалық кеңістікте болмайды (Р.Г. Каменскийге сәйкес мәдени немесе экзистенциалды), бірақ іс-

әрекетті еліктеуге және позицияны бұрмалауға мүмкіндік беретін ресми өнімді (ситуациялық немесе әлеуметтік). Басқаша айтқанда, технологияны әкімшілік емес, желілік түрде басқару керек.

Білім беру технологиясын енгізу кезінде қайталанатын нәтижеге қол жеткізу үшін әсер ету алгоритмдерін дәл құндылық-семантикалық негізде орнату қажет. Біздің жағдайда, бұл білім беру мекемесінің ортасына әртүрлі мәдени және кәсіби дәстүрлерді сақтайтын бірнеше семантикалық ұстанымдарды енгізу арқылы қол жеткізіледі (жай сөзбен айтқанда, әртүрлі салалардағы мамандарды шақыру: мұғалімдер, ғалымдар, суретшілер және т.б.). Білім беру қызметінің әртүрлі нысандарын (үйірмелер, конференциялар, экспедициялар және т.б.) іске асыру кезінде олардың мазмұнды өзара іс-қимылын ұйымдастыру арқылы олар белгілі бір жолмен өзара іс-қимыл жасай бастайды. Бұл өзара әрекеттесудің түрі олардың арасындағы функционалдық байланыстардың сипатын анықтайды.

Қарқынды өзгеретін өмір бізді адам өміріндегі зерттеу мінез-құлқының рөлі мен маңыздылығын және жаппай білім беру практикасындағы зерттеу әдістерін қайта қарауға мәжбүр етеді. ХХІ ғасырдың басынан бастап ғылыми ізденіс дағдылары өмірі ғылыми жұмыспен байланысты немесе онымен байланысты адамдарға ғана емес, айналасындағыларға да қажет екендігі айқын бола бастады. Олар әр адамға қажет. Сондықтан қазіргі мұғалімдердің мектептегі баланың оқу іс-әрекетін танымдық іс-әрекетке барынша жақындатуға деген ұмтылысы біртіндеп декларациядан нақты қажеттілікке ауысады.

Әлем күрделене түсуде және бүкіл әлемде демократиялық процестер көбейіп келеді. Жастар қиын мәселелерді шешуге, сыни тұрғыдан қарауға, балама пікірлерге ие болуға және дұрыс шешім қабылдауға қабілетті болуы керек екендігі айқын болады. Сондай-ақ, оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамыту және оқу процесінде оларға ықпал ету қажет екені анық.

Мұның барлығы қазіргі заманның талаптарына сай тарих сабағын оқытуда ғаламторды, компьютердегі түрлі бағдарламаларды қолдана отырып сабақты тиімді өткізудің жолдарын іздеу болып табылады.

Компьютердің ең жиі қолданылуы-иллюстрациялық материал жасау кезінде орын алады. Компьютер мониторы (немесе проектор экраны) көптеген кітаптарды электронды көрсетуден ғана емес, сонымен қатар уақытты үнемдейді, мұғалімге визуалды материалды алдын-ала сұрыптауға, сонымен қатар оған ыңғайлы көлемде аудио материалдарды қосуға мүмкіндік береді. Компьютер сабақты нәтижелі етуге және оқушыларға конспект дағдыларын үйретуге көмектеседі. Өйткені, әдетте, мұғалім тақтадағы барлық жазбаларды тез арада орындауға мәжбүр болады, оған көп уақыт жұмсамайды (және, ең бастысы, ол тақтаға жазғанша сыныпты көрмейді), бірақ, өкінішке орай, бәрі де каллиграфиялық қолжазбаға ие емес. Схемалар мен кестелерді құрастыру кезінде компьютер ерекше маңызды. Алдын ала дайындалған қадамдық материал сабақтың қарқынын орнатуға мүмкіндік береді және сонымен бірге кез-келген аралық құрылысқа оралуға мүмкіндік береді.

Мұнда дайын компьютерлік бағдарламалар көмектесе алады. Бірақ, өкінішке орай, олар өте аз. Дайын компьютерлік бағдарламаларды қолдана отырып сабақ өткізу әдістемесі: біріншіден, дайын курсты қабылдау оқушылардың мұғалімнің презентациясынан өзгеше - олар экрандағы сюжетті көбінесе кино ретінде қабылдайды. Сондықтан мұғалімнің міндеті - оқушыларды конспект жасауға ынталандыру, материалмен танысу қарқынды жүруі үшін проблемалық мәселелерді тұжырымдау. Бұл бағдарламаны қарау кезінде жаңа материалды ұсыну (тіпті компьютерлік сабақ жақсы жасалған болса да), оқушылардың белсенділігі, сабаққа деген қызығушылығы болмаса тиімді емес. Әрине, сіз осы назар аударуға мүмкіндік беретін белсендіру әдістерін қолдана аласыз. Яғни, дайын компьютерлік бағдарламаларды қолдану мұғалімнен сабақтарды дамытуға көп уақытты қажет етеді. Тарихты оқыту процесінде бағдарламаларды

басқаратын тетіктер кеңінен қолданылады. Бұл типтегі бағдарламалар студенттерді сабақтың оқу мәселесін шешуге біртіндеп әкелетін және зерттелген тақырыптың материалын қайталауға және жалпылауға көмектесетін тапсырмалар жиынтығынан тұрады. Оқушы жасаған жұмысты бағалауды мұғалім нәтижелерді автоматты түрде тексеру арқылы немесе мұғалімнің жауаптардың толықтығы, дәлдігі және сауаттылығы туралы өз идеялары негізінде жасайды.

Осылайша, білім берудегі ақпараттық технологиялар (IT) мұғалім жасаған немесе жалға алған бағдарламаларды қолдану арқылы қолданылады.

Сондай-ақ, оқыту процесінде ақпараттық технологияны қолданудың жоғарыда аталған мысалдары және оларды қолданудың өзгермелілігі технологияның қарқынды дамуына байланысты анағұрлым кең. Сондықтан білім беру жүйесін дамытудың қазіргі кезеңінің ерекшелігі оның барлық негізгі компоненттерін сапалы жаңғырту болып табылады. Білім беруді қарқынды инновациялық жаңарту жаңа ақпараттық технологияларды кеңінен қолданусыз мүмкін емес. Білім беруді ақпараттандыру әлеуметтік саланы дамытудың басымдықтарының бірі болып табылады және білім беруді жаңғырту процесімен тығыз байланысты. Ақпараттық технологиялар тарих сабақтарында мәтіндік, дыбыстық, графикалық және видео ақпараттарды жаңа тәсілдермен қолдануға мүмкіндік береді. Бұл технологиялар мұғалім мен оқушыларға әртүрлі ақпарат көздерін пайдалануға мүмкіндік береді [3, 18].

Қазіргі жағдайда білім берудің басты міндеті студенттердің белгілі бір білім мөлшерін алуы ғана емес, сонымен бірге олардың өз бетінше білім алу дағдылары мен дағдыларын қалыптастыру болып табылады. Жұмыс тәжірибесі компьютермен белсенді жұмыс істейтін студенттердің өзін-өзі тәрбиелеу дағдыларының жоғары деңгейі, ақпараттың жылдам ағымында жүру қабілеті, бастысы, жалпылау, қорытынды жасау қабілеті қалыптасатынын көрсетті. Сондықтан жаңа компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктерін ашудағы мұғалімнің рөлі өте маңызды. Мысалы, әлемдік өнер, әдебиет және ғылым саласындағы ең үлкен жетістіктермен танысу виртуалды мұражайларда, виртуалды кітапханаларда, виртуалды мұрағаттарда қол жетімді болды.

Қазіргі уақытта белсенді дамып келе жатқан жаңа мәдени кеңістік сарапшылардың пікірінше, әркім өзіне қызығушылық танытатын нәрсені іздейді және табады, «тиісті мәдени аймақты ұзақ және жүйелі түрде игерудің шаршамайтын жолын айналып өтіп, сонымен қатар ол осы мәдени кеңістікті тікелей құра алады. кез-келген нәрсеге арналған өз сайтың құру арқылы және бұрын қатаң міндетті жүйелі құрылыммен байланысты емес» [4, 88 б.].

Алайда, мұғалімнің қолдауы мен сүйемелдеуінсіз, қажетті ақпаратты іздеу бойынша жұмыс, білім алушылар ғаламдық желіде оңай жоғалып кетуі мүмкін, осы жас санаты үшін мазмұнды, идеологиялық және психологиялық тұрғыдан жасалмаған сайттардан ақпаратты қолдана алады. Білім алушылар онлайн-платформалардың алуан түрлілігін көрсетуі керек. Ел өміріндегі маңызды тарихи оқиғаларға арналған қызықты сайттар бар. Олардың ішінде: КСРО-дағы саяси террордың құрбандары. Бұл сайт 2000 жылы Нижнетагил Мемлекеттік әлеуметтік-педагогикалық академиясының тарихи информатика зертханасы «Қайтарылған есімдер» жобасын (КСРО-дағы саяси қуғын-сүргін құрбандарының бірыңғай электрондық деректер банкі құру) жүзеге асыра бастаған кезде құрылды, оның аясында оның қызметі халықаралық деңгейде танылды [4, 98-бет].

Ресей Федерациясы Қорғаныс министрлігінің сайтына цифрландырылған материалдар кіреді. «Мемориал» мұрағатының 10 жыл ішінде қалпына келтірілмейтін шығындар туралы құжаттардың 17 миллионға жуық сандық көшірмелері, сондай-ақ Ұлы Отан соғысындағы Қызыл Армияның шығындары туралы 20 миллионға жуық атаулы жазбалар бар. Сайт 5 миллионнан астам сарбаздар мен офицерлердің алғашқы жерлеу орындарын жариялады [4, 91 б.].

Қазіргі кезеңде жоғарыда көрсетілген мысалдарды, яғни ғаламтордағы тарихқа қатысты сайттарды көптеп кездестіруге болады. Біздің елімізде де Ұлы Отан соғысы

жылдарындағы Қазақстан тарихына қатысты арнайы сайттар да бар. Сонымен қатар, мұражайлардың мәдени-білім беру қызметі соңғы жылдары мұражайлардың табысты жұмысы үшін ғана емес, сонымен бірге қоғамның тарихи және мәдени дамуы үшін үлкен маңызға ие болды, өйткені мұражайлар мен мұрағаттар-бұл ең алдымен мәдени-тарихи дәстүрлер мен құндылықтарды зерттеу және сақтау орындары [5, 28 б.].

Интернет-сайттар, виртуалды мұражайлар, көрмелер құжаттама функциясы арқылы оқиғаларды, фактілерді, адам тағдырын таңдау арқылы үлкен білім беру әлеуетіне ие. Сонымен қатар, бүгінде виртуалды мұражайлар адамды мәдени ортаға бейімдеудің құралына айналуға және компьютерлік технологиялар осы салада жетекші болып табылады. Жәдігерлерді, сирек кездесулерді сақтау орны болып қала отырып, виртуалды мұражай қарым-қатынас үшін тиімді негізге, кең мәдени ортаға, мәдени-білім беру процесінің сапасын арттыратын орынға айналуға.

Көрнекіліктің дидактикалық принциптері тікелей бақылаудың сенімділігіне және құбылыстардың типологиялық белгілерін, өзара байланысын және өзара тәуелділігін анықтауға, әртүрлі жүйелердің құрылымы мен жұмыс істеу принциптерін түсінуге бағытталған тәртіпсіз сенсорлық тәжірибені жүйелеуге негізделген. Ақпаратты көрнекі түрде беру құралдары осы мәселелерді шешуге ықпал етуі керек. Сонымен, зерттелетін объектілердің түрін мүмкіндігінше дәл көрсететін иллюстрациялық Көрнекі құралдар тікелей бақылау мүмкін болмаған жағдайда қажет, ал жүйенің құрылымын анықтау және жұмысын зерттеу қажет болған жағдайда схемалау және модельдеу қолданылады.

Қазіргі кезеңдегі адамзат қоғамының дамуы тұлғаның жеке даму деңгейіне қойылатын талаптардың артуымен сипатталады. Бүгінгі таңда қоғам білімді, шығармашылық, белсенді жастарға мұқтаж және өзінің тарихи, мәдени, рухани тиесілігін білетін, өзінің азаматтық құқықтары мен міндеттерін түсінетін, өзінің әлеуетті мүмкіндіктерін, ресурстарын және Отанға қызмет етуге дайын таңдалған өмір жолын іске асыру тәсілдерін нақты түсінетін, сауатты және әлеуметтік ұтқыр тұлғаны қалыптастыруға әлеуметтік тапсырыс жасайды. Балалардың өз бетінше ойлау, білім алу және қолдану, шешім қабылдау, іс-әрекеттерді жоспарлау, тиімді ынтымақтастық жасау, жаңа байланыстарға ашық болу қабілеттерін қалыптастыруға баса назар аударылады.

Үшінші мыңжылдықтың өзгеру дәуіріне ене отырып, мемлекеттік егемендікке ие бола отырып, мұғалімнің инновациялық тәсілдері мен ізденістерін қажет ететін жалпы білім беру жүйесінің объективті және субъективті ұстанымдары біртіндеп өзгеруде. Білім беру жүйесі қоғамның өскелең ұрпақтың білімі мен тәрбиесіне қойылатын талаптарының өзгеруін нақты түсініп, оларға уақтылы жауап беруі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Байтұрсынұлы А. Шығармалары.-А.: «Ел шежіре», 2013.- 384 б.
2. Әлімов А.К. Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану: Оқу құралы. - Алматы, 2015. - 180 б.
3. Студеникин М.Т. Современные технологии преподавания истории в школе М: Владос, 2007. - 79 с.
4. Боголюбов В.И. Лекции по основам конструирования современных педагогических технологий. Пятигорск: Пятиг. гос. лингв. университет, 2001. - 188 с.
5. Аствацатуров Г.О. Технология конструирования мультимедийного урока. Волгоград: Изд-во Учитель, 2018. - 136 с.